

К.е.н. Копитова І.В.

Житомирський національний агроекологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ УПРАВЛІННЯ

Розглянуто місце оцінки ефективності функціонування підрозділів (органів) управління виробництвом в комплексній оцінці ефективності управління виробництвом та її зміст згідно запропонованого методологічного підходу до визначення ефективності управління. Розроблено систему критеріїв оцінки ефективності функціонування підрозділів (органів) управління виробництвом, які одночасно виступають і в ролі орієнтирів її підвищення.

Ключові слова: оцінка ефективності функціонування підрозділів(органів) управління виробництвом, система критеріїв.

I. Вступ.

Оцінка ефективності функціонування підрозділів(органів) управління виступає одним з напрямків і займає проміжне місце в системі комплексної оцінки ефективності управління виробництвом в цілому. З одного боку, для оцінки ефективності функціонування підрозділів (органів) управління виробництвом (ОЕФП(о)УВ) характерні деякі риси оцінки ефективності індивідуальної праці, як при оцінці ефективності діяльності управлінського персоналу, оскільки необхідно оцінювати її складність. З іншого боку, на рівні підрозділів теж виникає необхідність оцінки ефективності процесу управління та впливу діяльності підрозділів на результативні показники управління та виробництва, що також є характерним і для оцінки ефективності функціонування систем управління виробництвом.

Об'єктами оцінки підрозділів (органів) управління виступають управлінські підрозділи виробничих організацій, відповідні частини державних органів управління народним господарством – державних комітетів, міністерств, відомств. ОЕФП(о)УВ має на меті визначити ефективність процесу управління по кожному функціональному напрямку діяльності системи управління, виявити рівень узгодженості дій між ними та їх результативність. Необхідність такої оцінки виникає при створенні підрозділів та складанні положень про їх діяльність, при їх ліквідації, формуванні суміжних підрозділів, підбитті підсумків роботи, а також при оцінці результатів праці керівника певного підрозділу. На основі висновків оцінки підрозділів (органів) управління формуються конкретні шляхи підвищення ефективності управління загалом.

II. Постановка завдання.

ОЕФП(о)УВ впливає із аксіологічної функції свідомості, яка обумовлена самою управлінською діяльністю. Постійна потреба суб'єкта управління в певному рівні розвитку різних видів управлінської діяльності породжує не менш

постійні протиріччя між метою, засобами її досягнення та одержаними результатами, що в свою чергу, завжди ставить суб'єкта перед вибором або зміною мети, засобів, результатів. Тому ОЕФП(о)УВ – це специфічне відношення її суб'єкта, виражене в понятійній формі, до реальної ефективності управління, в результаті якого відбувається порівняння даної ефективності з еквівалентом на основі його вибору в якості критерію задоволення потреби у високих результатах діяльності управлінського підрозділу (органу) при оптимальній організації процесу управління.

Проблема ОЕФП(о)УВ є найменш дослідженою з усіх напрямків оцінки ефективності управління виробництвом. Найбільше праць з даної проблематики присвячено оцінці ефективності функціонування систем управління виробництвом. Незважаючи на пріоритетність цієї оцінки, вона не дозволяє в повній мірі оцінити весь спектр складових загальної ефективності управління виробництвом, що спонукає науковців до висновку про необхідність окремого оцінювання роботи працівників та підрозділів управління [1].

Майже всіма дослідниками проблеми ефективності управління та її оцінки звертається увага на недостатню розробку проблеми ОЕФП(о)УВ. Літературні джерела підтверджують, що пошук її критеріїв і показників здійснюється абсолютно більшістю авторів в межах одного чи кількох аспектів. Проте дана проблема потребує комплексного, системного підходу. Саме відсутність розробленої системи критеріїв та показників часто не дозволяє сьогодні підвищити ефективність структурних підрозділів систем управління та ефективність управління в цілому [2, с.584].

Тому однією з основних проблем ОЕФП(о)УВ є визначення методологічних основ формування системи критеріїв та показників, які забезпечують її всебічність та об'єктивність. Складність вибору критеріїв та показників ОЕФП(о)УВ багато в чому обумовлена специфікою управлінської діяльності, яка не має прямих, безпосередніх вимірювачів. Про це свідчить досвід суб'єктів управління на всіх рівнях. Результати проведеного соціологічного дослідження показують, що 17,7% співробітників відповідних відділів та управлінь районних (обласної) держадміністрацій і міських (районних) виконкомів і 13,1% керівників підприємств (підрозділів) назвали як одну з основних труднощів при застосуванні оцінки ефективності управління відсутність розробленої системи критеріїв та показників [4]. Це породжує недостатню об'єктивність, а часом й поверховість оцінки. Все це націлює на необхідність розробки методологічних підходів до побудови системи критеріїв ОЕФП(о)УВ, а також формулювання науково обґрунтованих рекомендацій щодо їх використання.

III. Результати.

ОЕФП(о)УВ ґрунтується на загальній методології оцінки ефективності управління виробництвом. Ефективність же управління виробництвом необхідно розглядати як ступінь реалізації поставлених цілей, що покликані до життя потребами суспільства, при оптимальному використанні наявних можливостей і

засобів в найкоротший термін. Сучасна наука розглядає ефективність управління виробництвом переважно з точки зору результатно-затратного принципу. Проте такий підхід не дозволяє в повній мірі розкрити сутність загальнонаукової категорії "ефективність". В зв'язку з цим, запропоновано ефективність управління виробництвом розглядати в двох аспектах: по-перше, як порівняння отриманого кінцевого результату з метою, тобто як ефективність, що виражається в кінцевих результатах об'єкту управління; по-друге, як функцію від основних елементів структури процесу управління, в тому числі і оцінки його ефективності, а також об'єктивних умов, в яких здійснюється цей процес [4].

Запропонований методологічний підхід розкриває пряму обумовленість ефективності управління виробництвом низкою детермінантів. Він орієнтує проводити дослідження з позиції оптимальності використання наявних засобів і передбачає наукове розв'язання багатьох питань, які при традиційному підході до визначення сутності ефективності управління не розроблялися. Ці питання тісно пов'язані з процедурою оптимізації функціонування процесу управління в цілому і кожного елемента його структури зокрема.

Основу змісту ОЕФП(о)УВ складає запропонований підхід, який дозволяє визначати ефективність управління за ефективністю власне процесу управління та ефективністю його результатів, то і система критеріїв повинна формуватися за таким же принципом.

Система критеріїв та показників ОЕФП(о)УВ повинна відображати узагальнену модель її кількісно-якісної визначеності. Згідно типологізації оцінки ефективності управління за структурною ознакою основою цієї моделі можуть виступати складові часткових, локальних і комплексних оцінок. В зв'язку з цим, використання для ОЕФП(о)УВ індикаторів, показників та критеріїв дає можливість її суб'єкту отримувати оцінку різного ступеню спільності: рівень використання індикаторів відповідає частковій оцінці; рівень використання показників відповідає локальній оцінці; рівень використання критеріїв відповідає комплексній, інтегральній оцінці. Дані оцінки знаходяться в тісному діалектичному взаємозв'язку та взаємообумовленості. Проте тільки система критеріїв може бути приведена до уніфікованого вигляду, оскільки саме рівень її використання має найбільш узагальнений характер. Система показників та індикаторів буде характеризуватися ситуативністю та певною умовністю [4]. Це означає, що вона не може бути уніфікованою, оскільки повинна варіюватися в залежності від специфіки об'єкту управління, цілей оцінки та його рівнів, на яких вона здійснюється. Проте при відсутності певної сталості варіативні системи показників та індикаторів повинні мати єдину методологічну основу, яку і визначатиме узагальнена модель системи критеріїв.

Як вже зазначалося, ОЕФП(о)УВ займає проміжне місце в загальній оцінці ефективності управління виробництвом, оскільки для неї характерні певні риси як оцінки систем (підсистем) управління, так і оцінки управлінського персоналу.

Система критеріїв оцінки ролі підрозділу (органу) управління в системі управління і ефективності здійснення ним процесу управління в межах цільової функції

Критерії оцінки ефективності процесу управління, що здійснюється в межах цільової функції

Критерій оцінки праці підрозділу (органу) управління

Критерії оцінки внутрішньої організованості та потенціалу підрозділу
Критерій рівня організації управління в даному підрозділі (органі) управління

Критерії оцінки внутрішньої організованості та потенціалу соціально-економічної системи
Критерій рівня організації соціально-економічної системи

Критерії оцінки ефективності етапу цілепокладання
Критерій рівня якості прийнятих управлінських рішень в межах підрозділу

Критерії оцінки ефективності управлінського впливу на етапі реалізації поставлених цілей
Критерій рівня керованості процесу реалізації цільової функції

Критерії оцінки ефективності етапу зворотного зв'язку
Критерій рівня дієвості оцінки досягнутих результатів

Критерій ступеня складності праці

Критерій рівня оптимальності структури підрозділу
Критерій рівня забезпеченості підрозділу управління компетентними кадрами
Критерій рівня організації управлінської праці в підрозділі

Критерій рівня оптимальності організаційної структури соціально-економічної системи
Критерій рівня потенціалу соціально-економічної системи
Критерій рівня організації праці в соціально-економічній системі

Критерій рівня дієвості механізму прийняття управлінських рішень
Критерій рівня інформаційного забезпечення процесу управління
Критерій рівня дотримання принципів, законів та закономірностей управління

Критерій рівня повноти та якості реалізації функцій організації, мотивації, поточного контролю в підрозділі
Критерій рівня дієвості застосування методів управлінського впливу на працівників підрозділу
Критерій оптимальності стилю функціонування підрозділу

Критерій рівня компетентності суб'єкта оцінки
Критерій рівня оптимальності процедури оцінювання
Критерій рівня інформаційного забезпечення процесу управління

Критерії оцінки підрозділів (органів) управління за цілями та результатами діяльності

Критерій оцінки досягнутих цілей

Критерій ступеня досягнення поставлених цілей

Критерій ступеня повноти реалізації цільової функції

Критерій рівня якості виконання цільової функції

Критерій оцінки досягнутих результатів

Критерій рівня впливу діяльності підрозділу (органу) управління на ефективність функціонування соціально-економічної системи

Критерій рівня оперативності виконання цільової функції

Критерій рівня використання наявних можливостей

Критерій ступеня економічності діяльності підрозділу (органу) управління

Це позначається на змісті ОЕФП(о)УВ, згідно якому оцінка повинна здійснюватися за трьома напрямками: оцінка підрозділів (органів) управління за результатами і цілями; оцінка процесу управління, що здійснюється в межах цільової функції; оцінка праці підрозділу.

Це обумовлює відповідну побудову системи критеріїв ОЕФП(о)УВ, яка зображена на рис. 1.

Система критеріїв оцінки процесу управління, що здійснюється в межах цільової функції підрозділу, буде майже ідентичною до системи критеріїв оцінки цього процесу для систем управління. Оцінка праці підрозділів, як і оцінка індивідуальної праці управлінського персоналу, буде визначатися єдиним критерієм – рівнем складності праці [3]. ОЕФП(о)УВ за результатами і цілями, за своїм змістом більш схожа з аналогічним напрямом оцінки управлінського персоналу, ніж з оцінкою систем управління. До складу критеріїв оцінки підрозділів (органів) управління за результатами та цілями повинні належати наступні критерії: ступінь досягнення поставлених цілей; ступінь повноти реалізації цільової функції; рівень якості виконання цільової функції; рівень оперативності виконання цільової функції; ступінь використання наявних можливостей; ступінь економічності діяльності підрозділу; рівень впливу діяльності підрозділу (органу) управління на результати організації. На відміну від критеріїв оцінки результативності праці управлінського персоналу критерії оцінки підрозділів за результатами і цілями повинні визначатися особливостями їх розвитку як систем, враховуючи синергетичний ефект як від взаємодії структурних елементів підрозділу, так і від взаємодії елементів процесу управління, який здійснюється в межах цільової функції.

IV. Висновки.

Таким чином, запропонована система критеріїв ОЕУПВ дозволить якісно здійснити даний аксіологічний вимір. Запропонована система критеріїв ОЕФП(о)УВ має узагальнений, уніфікований вигляд і визначає методологічну основу для побудови модифікованих систем показників та індикаторів. Розроблена система критеріїв формувалася згідно її змісту, в основу якого покладений запропонований методологічний підхід до визначення ефективності управління за характеристиками його процесу та результатами. Це дозволяє критерію ОЕФП(о)УВ згрупувати в злагоджену уніфіковану систему. В зв'язку з цим, система критеріїв ОЕФП(о)УВ включає в себе три групи критеріїв: оцінки результативності підрозділів, оцінки їх праці та оцінки процесу управління, який реалізується в межах цільової функції. Для забезпечення дієвості та об'єктивності оцінки багато її критеріїв і показників потребують подальшого вивчення й розробки.

Усвідомлення сутності кожного критерію ОЕФП(о)УВ формує у суб'єктів управління орієнтири в практичній діяльності та чітке уявлення про закономірності здійснення процесу управління, націлює на пошук шляхів підвищення ефективності управління в цілому.

Література:

1. Гончаров В.В. Важнейшие критерии результативности управления. – М.: МНИИПУ, 1998. – 304 с.
2. Дафт Р.Л. Менеджмент. – СПб.: Питер, 2007. – 832с.
3. Копитова І.В. Критерії оцінки управлінського персоналу // Вісник Львівської комерційної академії. Зб. наук. пр. за матеріалами міжнародної наукової конференції „Актуальні проблеми регіонального розвитку в контексті європейської інтеграції”. – Львів: ЛКА. – 2005. – Вип. 18: в 2 т. Частина 2. – С. 135-140.
4. Коштова І.В. Система критеріїв оцінки ефективності функціонування систем управління виробництвом // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування: Зб. наук. пр. – Рівне: ІУВГП. – 2005. – Вип. 2 (30). – С. 52-60.